

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45

AKADEMİK

MADDE 8

**PROF. DR. FATMA BURCU
SAVAŞ KUTSAL**

**PROF. DR. YELİZ BOZKURT
GÜMRÜKÇÜOĞLU**

SİGORTALI BİLDİRİMİ VE TESCİLİ

MADDE 8- (Değişik birinci fıkra: 17/4/2008-5754/6 md.) İşverenler, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılan kişileri, 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen sigortalılık başlangıç tarihinden önce, sigortalı işe giriş bildirgesi ile Kuruma bildirmekle yükümlüdür. Ancak işveren tarafından sigortalı işe giriş bildirgesi;

a) İnşaat, balıkçılık ve tarım işyerlerinde işe başlatılacak sigortalılar için, en geç çalışmaya başlatıldığı gün,

b) Yabancı ülkelere sefer yapan ulaştırma araçlarına sefer esnasında alınarak çalıştırılanlar ile Kuruma ilk defa işyeri bildirgesi verilecek işyerlerinde; ilk defa sigortalı çalıştırmaya başlanılan tarihten itibaren bir ay içinde çalışmaya başlayan sigortalılar için, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren en geç söz konusu bir aylık sürenin dolduğu tarihe kadar,

c) Kamu idarelerince istihdam edilen 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa göre işsizlik sigortasına tabi olmayan sözleşmeli personel ile kamu idarelerince yurt dışı görevde çalışmak üzere işe alınanların, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren bir ay içinde,

Kuruma verilmesi halinde, sigortalılık başlangıcından önce bildirilmiş sayılır.

Sigortalılar, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren en geç bir ay içinde, sigortalı olarak çalışmaya başladıklarını Kuruma

bildirirler. Ancak, sigortalının kendini bildirmemesi, sigortalı aleyhine delil teşkil etmez.

(Değişik üçüncü fıkra: 17/4/2008-5754/6 md.) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendinde bulunanlar hariç olmak üzere diğer alt bentleri kapsamında sigortalı sayılan kişilerden köy ve mahalle muhtarları için seçildiklerine ilişkin mazbatalarını ilgili seçim kurulundan aldıkları tarihten, sigortalılıkları vergi mükellefiyetlerinin başladığı tarihten başlayan sigortalılar için vergi mükellefiyeti işleminin tesis tarihinden itibaren iki ayı geçmemek üzere ilgili vergi dairesince vergi mükellefinin işe başlama işlemlerinin tekemmül ettirildiği tarihten ve diğerleri için 7 nci maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen sigortalılık başlangıcından; (4) numaralı alt bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için ise kanunla kurulu meslek kuruluşlarına kayıt tarihinden itibaren kendi mevzuatına göre kayıt veya tescili yapan ilgili kurum, kuruluş ve birlikler, vergi daireleri ve Esnaf ve Sanatkâr Sicil Müdürlüğü sigortalı işe giriş bildirgesi düzenleyerek Kuruma vermekle yükümlüdür. 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (1), (2) ve (3) numaralı alt bentlerinde sayılanların bildirimleri en geç 15 gün, (4) numaralı alt bendinde sayılanların bildirimleri ise en geç bir ay içinde yapılır. Ayrıca 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendinde sayılanların kendileri tarafından da sigortalılık bildirimleri yapılabilir. 4 üncü maddenin üçüncü fıkrasında belirtilenlerin işe çalışmaya başladıkları tarihten itibaren en geç bir ay içinde tescil eden kuruluş tarafından Kuruma bildirilmesi zorunludur. Kurum bu bildirimlerden itibaren bir ay içinde tescili yapılan kişilere, sigortalılık hak ve yükümlülüklerinin başladığını bildirir.^[21]

(Mülga dördüncü fıkra: 17/4/2008-5754/6 md.)

(Değişik beşinci fıkra: 17/4/2008-5754/6 md.) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılan kişileri çalıştıracak işverenler, bu kapsamda ilk defa veya tekrar çalıştırmaya başlattıkları kişileri, 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen sigortalılık başlangıcından itibaren, onbeş gün içinde sigortalı işe giriş bildirgesi ile Kuruma bildirmekle yükümlüdürler. Aynı kamu idaresinin farklı birimleri arasındaki naklen tayin ve görevlendirmelerde bildirim yapılmaz.

(Mülga altıncı fıkra: 17/4/2008-5754/6 md.)

Kamu idareleri ile bankalar, Kurumca sağlanacak elektronik altyapıdan yararlanmak suretiyle, Kurumca belirlenecek işlemlerde, işlem yaptığı kişilerin sigortalılık bakımından tescil-

li olup olmadığını kontrol etmek ve sigortasız olduğunu tespit ettiği kişileri, Kuruma bildirmekle yükümlüdürler.

Bu maddenin ikinci ve beşinci fıkraları hariç olmak üzere, diğer fıkralarında belirtilen yükümlülükleri yerine getirmeyen ilgililer hakkında, 102 nci madde hükümlerine göre idarî para cezası uygulanır.

Sigortalı işe giriş bildirgesinin şekli ve içeriği, bildirgenin verilme yöntemleri ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer usûl ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MADDE GEREKÇESİ: “Sigortalıların ve hak sahiplerinin sigorta yardımlarından yararlanabilmeleri, prim yükümlülüklerinin doğuşu ve takibi, sigortalıların ve sigortalı çalıştırılan işyerlerinin bildirim ve tescili ile mümkündür. Sigortalı ve işyeri tescillerinin kayıt dışı çalışmayı engelleyecek, bildirim kolaylaştırarak şekilde düzenlenmesi önem taşımaktadır.

Madde ile Kuruma verilmesi gereken belgelerin verilme süreleri ile buna ait usûl ve esaslar düzenlenmiştir.

Kayıt dışı sigortalılığın önlenmesi amacıyla, esas olarak sigortalı çalıştırmaya başlanmadan önce işyerinin ve sigortalının tescili öngörülmüş, inşaat işyerleri, ihaleli işler, Kuruma ilk defa işyeri bildirgesi verilen işyerleri ile Devlet memurları ile diğer kamu görevlileri için sigortalı bildirim süresinde yapılan işlerin özellikleri gereği bazı istisnalar tanınmıştır.

Ayrıca, kendi nam ve hesabına çalışanlar için bunların sigortalı sayılmalarını gerektirecek faaliyetleriyle ilgili tescil işlemlerini yapan vergi daireleri, odalar veya sicil memurluklarına kendileriyle ilgili tescili yaptıkları sırada sigortalılığa ilişkin tescilli de yapmaları yükümlülüğü getirilmiş, böylece ticarî faaliyete ilişkin beyan ile sigorta tescili arasındaki kopukluğun ortadan kaldırılması sağlanmaya çalışmıştır.

Maddede sigortalıların T.C. Kimlik Numaraları esas alınmak suretiyle tescillerinin yapılacağı belirtilmiştir. Diğer taraftan, kamu kurum ve kuruluşları ile bankalara şayet yaptıkları işlem, işlemi yaptıkları kişinin sigortalı olmasını gerektiriyorsa, bu kişilerin sigortalılık durumlarını Kurum veri tabanından araştırmaları, sigortasız olduğu anlaşılan kişileri Kuruma bildirme yükümlülüğü getirilmiş, bu suretle kayıt dışı sigorta ile mücadelede yeni bir araç tanımlanmıştır”.

KAYNAKÇA

- Alper, Y. (2022), *Sosyal Sigortalar Hukuku*, 12. Baskı, Dora, Bursa.
- Alper, Y.; Kılış, İ. (2021), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, 6. Baskı, Dora, Bursa.
- Andaç, F. (2018), *Sosyal Güvenlik Hukuku ve İlgili Kuruluşlar*, Legal, İstanbul.
- Arıcı, K. (2022), *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, 2. Baskı, Gazi, Ankara.
- Aslanköylü, R. (2015), *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi*, C. 1, 2. Baskı, Bilge, Ankara.
- Ateş Sarıdağ, B. (2021), “Elektronik Ortamda Düzenlenen Gerçeğe Aykırı İş Giriş Bildirgesinin Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Konya Barosu Dergisi*, S. 2, 119-156.
- Aydın, U. (2000), “Sosyal Sigortalarda Sigortalılık Niteliğinin Kazanılması ve Yitirilmesi”, *TÜHİS*, Mayıs, 32-50.
- Bulun Tokkaş, S. (2024), *Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenlik Hakkı*, Seçkin, Ankara.
- Bulut, M.; Özkardaş, A.; Akkaşoğlu, (2015), *Benim Sosyal Güvenliğim*, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları No: 24, Ankara.
- Caniklioğlu, N. (2019), “Geçersiz Feshin ve İşe İade Davasının Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Sonuçları”, Prof. Dr. Savaş Taşkent’e Armağan, On İki Levha, İstanbul, 523-574.
- Centel, T. (2021), *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, On İki Levha, İstanbul.
- Dönmez, H. (2020), *Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam*, Legal, İstanbul.
- Elma, R. (2022), *Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin, Ankara.
- Erdoğan, N. (2019), *Sosyal Güvenlik Hukuku’nda Asıl İşveren-Alt İşveren İlişkisinden Doğan Sorumluluk*, On İki Levha, İstanbul.
- Güner, S. (2020), *5510 Sayılı Kanun Kapsamında 4/1-A Sigortalılar*, On İki Levha, İstanbul.
- Güzel, A.; Okur, A. R.; Caniklioğlu, N. (2021), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 19. Bası, Beta, İstanbul.
- Kar, B. (2024), *Alfabetik Kavramlarla Sosyal Güvenlik Hukuku*, Legem, Ankara.
- Karakaş, İ. (2020), *5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Çerçevesinde İşçinin Sosyal Güvenlik Hakları Sorular/Yanıtlar*, Türk Metal, Ankara.
- Kırmızı, E. (2020), *Kısmi Süreli İş Sözleşmesiyle Çalışanların Sosyal Güvenlik Hakları*, Seçkin, Ankara.
- Özdamar, M.; Çakar, E. (2014), “Sosyal Güvenlik Kurumuna Yasal Süresi Dışında Verilmesine Rağmen İdari Para Cezasına Konu Edilmeyecek Bildirimler”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 20, S. 1, 895-916.

Sarıbay Öztürk, G. (2022), “Hizmet Tespiti Davalarında Beş Yıllık Hak Düşürücü Süreye İlişkin Yargıtay Uygulaması”, Sosyal Sigortalar Hukuku İncelemeleri I, Lykeion, Ankara.

Savaş Kutsal, F. B. (2016), *Sosyal Sigortalar Hukukunun Temel İlkeleri*, Beta, İstanbul.

Sözer, A. N. (2023), *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, 6. Baskı, Beta, İstanbul.

Sümer, H. H. (2023), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin, Ankara.

Şakar, M. (2017), *Sosyal Sigortalar Uygulaması*, 12. Baskı, Beta, İstanbul.

Tuncay, A. C.; Ekmekçi, Ö.; Gülver, E. (2023), *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 22. Bası, Beta, İstanbul.

Uşan, M. F. (2009), *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları*, 2. Baskı, Seçkin, Ankara.

Uşan, F.; Erdoğan, C. (2023), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin, Ankara.

GİRİŞ

5510 sayılı Kanun’un 8. maddesinde işçi, bağımsız çalışan ve kamu görevlileri bakımından Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirim yükümlülüğü düzenlenmiştir. Her ne kadar zorunluluk ilkesinin bir sonucu olarak sigortalılık niteliği bildirimle bağlı olmaksızın kazanılsa da Kuruma bildirim yükümlülüğü öngörülmemiş, bu yükümlülüğe aykırılığa çeşitli yaptırımlar bağlanmıştır. Bir diğer ifadeyle, sigortalı niteliğinin bildirim gerekmeksizin kazanılması, bildirimle ilişkin yükümlülüğü ortadan kaldırmamaktadır. Zira Kurumun sigortalılardan haberdar olması, sigorta yardımlarını yapması, kişilerin sosyal güvenlik hukukundan doğan haklarının tespiti ve korunması, yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi, sigorta primlerinin takibi ve tahsilinin sağlanması, denetimlerin kolaylıkla gerçekleştirilmesi Kuruma zamanında ve gereği gibi bildirimde bulunulmuş olmasına bağlıdır¹. Şu kadar ki, bildirim kurucu değil açıklayıcı nitelikte olup mevcut sosyal sigorta ilişkisinin tescilini sağlamaktadır². Bu husus yargı kararlarında şu şekilde ifade edilmektedir: “Kişi ve sosyal güvenlik kurumunun bu statünün oluşumundaki rolü, yenilik do-

¹ Ayrıca bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, 147; Sözer, 127; Centel, 113; Savaş Kutsal, 37 vd.; Güner, 100; Dönmez, 41. “Sosyal Sigortalar Kurumu’nun sigortalya, işe başlamasıyla tabi olduğu sigorta kollarına ilişkin yardımları yapabilmesi ve üzerine düşen diğer yükümlülükleri yerine getirebilmesi için sigortalının Kurum’a bildirilmesi gerekir. İşverenler, yanında çalıştırdıkları sigortalıları Kurum’a bildirmekle yükümlüdür”. YHGK, 10.11.2010, E. 2010/497, K. 2010/590.

² Sözer, 59; Savaş Kutsal, 41-42; Bulun Toktaş, 207; Sarıbay Öztürk, 285.

*ğurucu ve iradi bir durum değil, Yasa gereği kendiliğinden meydana gelen statüyü tespitten ibarettir*³.

Sigortalılığın başlangıcına ilişkin düzenlemede olduğu gibi sigortalının bildirim ve tesciline ilişkin düzenlemede de sigortalılık statüsüne göre farklı esaslara yer verilmiştir. Zira statü farklılıkları bildirim yükümlüsü, süresi ve şekline ilişkin farklılıklara yol açmaktadır. Aşağıda her bir bent kapsamındaki sigortalıların bildirimine ilişkin esaslara ayrı başlıklar altında değinmeye çalışacağız.

Son olarak belirtmek gerekir ki, sigortalılığın bildirim ve tesciline ilişkin bu maddede düzenlenmeyen hususlar da söz konusudur. Örneğin, kısmen sigortalılar için işe giriş bildirgesi verilmesine ilişkin esaslara inceleme konumuzu teşkil eden 5510 sayılı Kanun'un 8. maddesinde yer verilmemiştir. Değerlendirme konumuzun sınırı dışında kaldığı için bu kapsamdaki sigortalılara ilişkin bildirimler kapsam dışında tutulmuştur⁴. Bunun haricinde de işe giriş bildirgesini verme süresi ve yükümlüsüne ilişkin özel hükümlerle karşılaşılmakta olmasına karşılık, bu bölümde ele alınmayacaktır⁵.

I. KANUNUN 4. MADDESİNİN BİRİNCİ FIKRASININ (A) BENDİNE GÖRE SİGORTALILAR BAKIMINDAN SİGORTALININ BİLDİRİMİ

A. Genel Olarak

5510 sayılı Kanun'un işverenler bakımından öngördüğü yükümlülüklerden biri de süresinde ve gereği gibi işe giriş bildirgesinin verilmesidir. Sigortalı çalıştırıldığı halde Kuruma bildirim yapılmaması kayıt dışı istihdam türlerinden biri ve belki de en önemlisidir⁶. Bu durum çoğunlukla işverenlerin çeşitli sebeplerle bildirim yapmak istememesinden kaynaklansa da bazen sigortalıların bildirilmek istememesi de buna sebep teşkil edebilmektedir. Ancak sigortalının bildirilmek istememesi işverenin bildirim yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır. Zira sigortalılığın zorunlu olması karşısında sigortalının bu haktan feragat etmesi mümkün olmadığı gibi bildirilmeme isteğinde bulunmasının da bir önemi yoktur.

³ Y10HD, 29.12.2011, E. 2011/17822, K. 2011/21148. Aynı yönde bkz. Y10HD, 19.11.2020, E. 2020/5359, K. 2020/6808.

⁴ Örneğin, SSİY m. 11/6 hükmüne göre, "Hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte Kanunun 5 inci maddesinin (b) bendine tabi olanların bildirimleri Milli Eğitim Bakanlığı, öğrencilerin eğitim gördükleri okullar, yüksek öğretim kurumları, kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen projelerde görevli bursiyerler için projenin yürütüldüğü kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör kuruluşları ve üniversitelerce yapılır".

⁵ Örneğin, 5510 sayılı Kanun'un Ek m. 15/II hükmüne göre, "Güvenlik korucusu olarak göreve başlayanlar ile görevleri sona erenlerin sigortalı işe giriş ve sigortalı işten ayrılış bildirgeleri, çalışmaya başladıkları tarihinden itibaren bir ay içinde ilgili valiliklerce verilir. Bunların prime esas günlük kazançları bu Kanunun 82 nci maddesi uyarınca belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırındadır. İlgili primlerin sigortalı ve işveren hissesinin tamamı valiliklerce ödenir".

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Dönmez, 41 vd.

Yükümlülük sigortalıyı çalıştıran işverene aittir⁷. Dolayısıyla da bildirim, sigortalının işvereni veya işveren vekili tarafından yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüktür⁸. Alt işverenler tarafından çalıştırılan işçiler bakımından işe giriş bildirgelerinin verilmesinden alt işveren sorumludur⁹. Belirtelim ki, işverenin değişmesi durumunda yeniden bildirge verilmesi gerekmez¹⁰. Bunun gibi geçici işçi çalıştıracak işverenin de böyle bir yükümlülüğü bulunmamaktadır¹¹. Şunu da ekleyelim ki, giriş bildirgesinin nasıl ve kim tarafından verileceğine ilişkin özel bazı durumlar da söz konusu olabilmektedir. Örneğin, Ek 6. madde kapsamındaki sanatçılar bakımından getirilmiş olan düzenlemede bildirimle ilişkin farklı esaslar benimsenmiştir¹².

İşe iadesine karar verilen sigortalılar bakımından yeniden işe giriş bildirgesi verilmesi gerekip gerekmediği de tereddüt doğurabilecek hususlardandır¹³. İşçinin eski işyerinde işe başlatıldığı hallerde, yeniden işe giriş bildirgesi verilmesi gerekmemektedir¹⁴. Her ne kadar işe iade edilen işçinin aynı işyerinde işe başlatılması gerekse de uygulamada çeşitli nedenlerle başka bir işyerinde işe başlatılması söz konusu olabilmektedir. İşçinin başka bir işyerinde işe başlatıldığı takdirde işe giriş bildirgesi verilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁵. Zira iş sözleşmesi sona ermeksizin aynı işverenin farklı işyerinde çalışmaya başlama halinde de yeniden işe giriş bildirgesi verilmesi gerekmektedir¹⁶. Bu işlem gerçekleştirilirken Kurumun elektronik sisteminde yer alan “nakil” seçeneği işaretlenerek işlem yapılmaktadır¹⁷. Şu kadar ki, geçmiş dönemde yaşanan birtakım olumsuzluklar giderilmiş bulunmaktadır. Daha açık ifadeyle, eskiden aynı işverene ait bir işyerinden diğerine geçen sigortalının, eski işyerinden çıkışı yapılarak diğer işyerinde işe başlamadan önce yeniden işe girişinin yapılması zorunlu tutulmakta ve bu anlamsız bildirim yükümü yeni işyerinde aynı gün işe başlaması gereken sigortalıların geç bildirilmesi ve dolayısıyla gereksiz idari para cezalarının uygulanması sonucunu doğur-

⁷ 5510 sayılı Kanun'un m. 5/I-b bendi kapsamındaki sigortalıların işveren ve prim ödeme yükümlüsü Millî Eğitim Bakanlığı veya öğrenim gördükleri okullar olup işe giriş bildirgelerinin staj veya mesleki eğitime başladıkları tarihten önce verilmesi gerekmektedir. Elma, 118. Kısmi süreli statü ile çalıştırılan öğrenciler bakımından bildirim işveren sıfatı ile üniversite tarafından yapılmalıdır. Kırmızı, 225.

⁸ İşe giriş bildirgesi vermenin o kişinin işveren olduğuna karine oluşturduğu yönünde bkz. Y10HD, 17.9.2013, E. 2013/12297, K. 2013/16605.

⁹ Erdoğan, 124.

¹⁰ Sözer, 133.

¹¹ Centel, 115.

¹² Ayrıca bkz. Kırmızı, 250.

¹³ Ayrıntılı değerlendirme için bkz. Caniklioğlu, 549-553.

¹⁴ Caniklioğlu, 549. Kurumun Ek 16-330 sayılı Genelgesinde de aynı esasa yer verilmiştir.

¹⁵ Caniklioğlu, 551.

¹⁶ Güner, 102.

¹⁷ Caniklioğlu, 552. Kurum tarafından işverenlere 31.5.2017 tarihinde yapılan duyuru metni için bkz. (<https://www.sgk.gov.tr/Duyuru/Detay/Nakil-Giris-Cikislar-Ile-Ilgili-Isverenlere-Duyuru-2022-12-14-10-40-54>).

makta idi. Bu durum Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ile düzeltilerek, ilk işyerindeki çalışmasına ait sigortalı işe giriş bildirgesi Kuruma verilmiş bulunan sigortalının, iş sözleşmesi sona erme süresinin aynı işverenin aynı ya da başka üniteye tescil edilmiş diğer işyerinde çalışmaya başlaması halinde, kanuni süresi dışında Kuruma yapılan bildirimlerin de süresinde yapılmış sayılması esas benimsenmiştir (m. 11/3-ç). Dolayısıyla artık, sigortalının yeni işverendeki işe giriş bildirgesi burada çalışmaya başladıktan sonra verile dahi idari para cezası uygulanmamakta, sigortalının nakledildiği yeni işyerinin tescilli bulunan bir işyeri veya yeni kurulan bir işyeri olup olmaması da sonucu değiştirmemektedir¹⁸.

Bildirge verilmesinin asli amacı Kurumun sigortalı çalıştırdığından haberdar olmasının sağlanmasıdır¹⁹. İşe giriş bildirgesinin düzenlenerek Kuruma verilmiş olması hizmet tespit davalarında hak düşürücü sürenin işleyip işlemediğinin belirlenmesi bakımından da önem arz eden hususlardandır²⁰. Fiili

¹⁸ Tuncay/Ekmekçi/Gülver, 247.

¹⁹ “Sigortalı işe giriş bildirgesi veya Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde belirtilen diğer belgelerin Kuruma verilmesi ya da sigorta müfettişi tarafından tespit yapılması hâlinde hak düşürücü sürenin işlememe gerekçesi Kurumun sigortalı çalıştırıldığından haberdar olmasıdır”. Y10HD, 22.5.2024, E. 2024/5070, K. 2024/5719.

²⁰ Yargıtay’a göre, “1.Sigortalı hizmetin tespiti davaları kamu düzenini ilgilendirmekte olup, bu niteliği gereği özel bir duyarlılık ve özenle yürütülmesi gerekmektedir. Bu davaların kanuni dayanağı 506 sayılı Kanun’un 79 uncu maddesinin 10 uncu fıkrası olup bu bentte “Yönetmelikle tespit edilen belgeleri işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları kurumca tespit edilmeyen sigortalıların hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak 5 yıl içerisinde Mahkemeye başvurarak hizmet tespiti isteyebilecekleri” açıklanmıştır. Anlaşılabileceği üzere, çalışmanın tespiti istemiyle hak arama yönünden kanun ile getirilen süre, doğrudan doğruya hakkın mevcudiyetini etkileyen hak düşürücü niteliktedir ve dolması ile hak bir daha canlanmamak üzere ortadan kalkmaktadır. Söz konusu Kanun’un kabul edilip, yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla beş yıl olarak öngörülen süre, 09.07.1987 tarihinde yürürlüğe giren 3395 sayılı Kanun’un 5 inci maddesiyle on yıla çıkarılmış, daha sonra 07.06.1994 tarihinde yürürlüğe giren 3995 sayılı Kanun’un 3 üncü maddesiyle yeniden beş yıl olarak düzenlenmiş olup, hâlen geçerliliğini korumaktadır. 2.Bu kapsamda işe giriş bildirgesi düzenlenmediği veya düzenlenmesine karşın kanuni hak düşürücü süre içerisinde Kuruma verilmediği, bu süre içerisinde Kuruma verilen dönem bordroları ile bildirim yapılmadığı, sigorta primlerinin Kuruma yatırılmadığı, çalışmanın varlığı yönünde sigorta müfettişince herhangi bir saptamanın söz konusu olmadığı durumlarda, hizmetin varlığını ileri süren kişilerin hak düşürücü süre gerçekleşmeden yargı yoluna başvurmaları zorunludur. 3.İşverenin, çalıştırmış olduğu sigortalılara ait hangi belgeleri Kuruma vermesi gerektiği 506 sayılı Kanun’un 79 uncu maddesinin 1 inci fıkrasında açıkça ifade edildiği üzere yönetmeliğe bırakılmıştır. Atıf yapılan Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde işverence verilecek belgeler düzenlenmiştir. Bunlar, aylık sigorta primleri bildirgesi, dört aylık sigorta primleri bordrosu, sigortalı hesap fişi vs.dir. Yönetmelikte sayılan bu belgelerden birisinin dahi verilmiş olması hâlinde artık Kanun’un 79 uncu maddesinin 10 uncu fıkrasında yer alan hak düşürücü süreden söz edilemez. Yargıtay uygulamasında anılan maddenin yorumu geniş tutulmakta; eğer sayılan belgelerden birisi işveren tarafından verilmişse burada Kurumun işçinin çalışmasından haberdar olduğu ve artık hizmet tespiti davası için hak düşürücü sürenin varlığından söz edilemeyeceği kabul edilmektedir. Diğer taraftan, Kurum tarafından yapılan bir tespitinin olması

çalışmanın başlamasından sonra verilen işe giriş bildirgesinin etkisinin ise ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir²¹. Tek başına fiili çalışmanın varlığını kabul açısından yeterli olmamakla birlikte²², diğer delillerle desteklenen hallerde sigortalı hizmetin tespitinde önem arz etmektedir²³. Zira işe giriş bildirgesi ilginin işe alındığını gösterir yazılı delil niteliğindedir²⁴. Nitekim konuya ilişkin kararlarında da Yüksek Mahkeme bunu açıkça ifade etmekle beraber sigortalılığın kabulü açısından tek başına yeterli kabul etmemekte, çalışma olgusunu ortaya koyabilecek inandırıcı ve yeterli başka kanıtların da varlığının gerektiğine dikkat çekmektedir²⁵.

hâlinde de aynı kabul şekline ulaşılmaktadır. ...Somut olaya gelince, davacının 01.09.2004-30.07.2005 tarihleri arası hizmet tespiti talebi bakımından, davalı işyerlerinden işe giriş bildirgesinin düzenlenmemesi ve Kuruma herhangi bir şekilde hizmet bildirimini ve yönetmelikte belirtilen belgelerin bulunmaması karşısında hizmet tespiti isteminin dava tarihi itibarıyla hak düşürücü süreye uğradığı açıktır". Y10HD, 27.5.2024, E. 2023/11456, K. 2024/5891.

²¹ Nitekim Yargıtay'a göre, "Bir başka anlatımla; sigortalıya ilişkin olarak işe giriş bildirgesi, dönem bordrosu gibi yönetmelikte belirtilen belgelerin Kuruma verilmesi ya da çalışmaların Kurumca tespit edilmesi halinde; Kurumca öğrenilen ve sonrasında kesintisiz biçimde devam eden çalışmalar bakımından hak düşürücü sürenin geçtiğinden söz edilemez. Ne var ki; sigortalının Kuruma bildirimini işe giriş tarihinden sonra yapılması, bir başka ifade ile sigortalının hizmet süresinin başlangıçtaki bir bölümünün Kuruma bildirilmeyerek sonrasının bildirilmesi ve Kuruma bildirim yapıldığı tarihten önceki çalışmaların, bildirim tarihinden önceki tarihte de kapsar biçimde kesintisiz devam etmiş olması halinde, Kuruma bildirilmeyen çalışma süresi yönünden hak düşürücü sürenin hesaplanmasında; bildirim dışı tutulan sürenin sonu değil, kesintisiz olarak geçen çalışmaların sona erdiği yılın sonu başlangıç alınmalıdır". Y10HD, 22.5.2024, E. 2024/4186, K. 2024/5668. Bununla birlikte, "Sigortalı işe giriş bildirgesi veya Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde belirtilen diğer belgelerin Kuruma verilmesi ya da sigorta müfettişi tarafından tespit yapılması hâlinde hak düşürücü sürenin işlememe gerekçesi Kurumun sigortalı çalıştırıldığından haberdar olmasıdır. Halbuki blok çalışmanın bildirim öncesi kısmı için bu gerekçe geçerli değildir. Bu nedenle blok çalışmada bildirim öncesi çalışma dönemi yönünden hak düşürücü sürenin işlemeyeceğini kabul etmek Kanun'daki açık düzenlemeye uygun olmayacağı gibi hak düşürücü sürenin işlevsiz hâle gelmesi sonucunu doğuracaktır. Kanun'un açık hükmü karşısında sigortalı lehine yorum ilkesinin uygulanması da mümkün olmayıp bu hâlde bildirim öncesi çalışma süresi bakımından sigortalının sigortalı hizmetlerinin sona ermesinden sonra hak düşürücü süre içinde dava açma ... devam etmektedir". Y10HD, 22.5.2024, E. 2024/5070, K. 2024/5719.

²² Sümer, 87; Kar, 746.

²³ "Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile "Somut olayda, davacının kimlik bilgilerini içerir, yasal süresinde Kuruma intikal etmiş işe giriş bildirgesi ve bildirimlerinin bulunması, her ne kadar iptal kararı var ise de Kurumca dayanak denetmen raporunun gönderilmemesi nedeniyle bu durumun davacı aleyhine yorumlanmaması gerektiği, bordro tamığının çalışmayı doğrulayan beyanı ile tüm dosya kapsamı, mevcut delil durumu ve ileri sürülen istinaf sebepleri dikkate alındığında Mahkemenin vaka ve hukuki değerlendirmesinde usul ve esas yönünden yasaya aykırılık bulunmadığı." gerekçesiyle istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir". Y10HD, 22.5.2024, E. 2024/4997, K. 2024/5752. Benzer yönde bkz. Y10HD, 15.5.2024, E. 2024/4928, K. 2024/5358.

²⁴ Kar, 747.

²⁵ Y10HD, 29.9.2011, E. 2011/11612, K. 2011/12662; Y10HD, 29.11.2011, E. 2011/14935, K. 2011/16540; Y10HD, 29.12.2011, E. 2011/20157, K. 2011/21027; Y10HD, 17.1.2019,

Kural olarak işverenler, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanları, sigortalılık başlangıç tarihinden önce, sigortalı işe giriş bildirgesi ile Kuruma bildirmekle yükümlüdürler. Sigortalılık başlangıç tarihi ise 5510 sayılı Kanun'un 7. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, sigortalının fiilen çalışmaya başlamasından en az bir gün öncesinde bildirim yapılması gerekmektedir²⁶. Oysaki 1999 yılına kadar ülkemizde geçerli olan uygulama; işverenin çalıştırdığı işçileri en geç bir ay içinde bildirmesi şeklinde idi. Fakat sigortasız işçi çalıştırmaya fırsat yarattığı ve yaptırım uygulanmasını engellediği gerekçesiyle bu esastan vazgeçilmiştir²⁷. Böylece belirtilen olumsuzlukların önüne geçilmesi amaçlanmıştır²⁸.

İşverence yapılan bildirim fiilen çalışmaya başlamadan önce gerçekleşmesine karşılık, işe alınan kişinin gelip fiilen çalışmaya başlamaması olasılığı da söz konusudur²⁹. Bu halde işveren, 2016 yılında yapılan değişiklikte SSİY m. 11/7 çerçevesinde bildirim iptal olanağına sahip kılınmıştır. Anılan hüküm gereğince, işveren e-sigorta yoluyla yaptığı bildirim bildirmede belirtilen işe giriş tarihini takip eden ilk işgünü saat 23:59'a kadar e-sigorta yoluyla iptal edebilmektedir. Sigortalılar, ilk veya yeniden sigortalı işe giriş bildirgelerine göre, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaraları kullanılarak dijital ortamda tutulan tescil kütüğüne kaydedilmektedir.

Bununla birlikte belirtelim ki, birtakım zorunluluklar yüzünden bu kurala getirilmiş istisnalar da mevcuttur. Aşağıda Kanunun 8. madde hükmü ile düzenlenen bu istisnaların her biri ayrı başlıklar altında ele alınmaya çalışılacaktır. Ancak burada düzenlenenler dışında istisnai hallerin olduğu da dikkate alınmalıdır³⁰.

A. Kanunda Öngörülen İstisnalar

1. İnşaat, Balıkçılık ve Tarım İşyerleri

Bu istisnaların ilki inşaat, balıkçılık ve tarım işyerlerinde işe başlatılacak sigortalılara ilişkindir. Aslında hükmün ilk hali sadece inşaat işyerlerinde çalışanlara ilişkin iken yapılan değişiklikle balıkçılık ve tarım işyerleri de dâhil edilmiş ve istisnanın kapsamı genişletilmiştir³¹. Böylelikle bu sektörlerde önceden işe alım yapılmasının yaygın olmaması ve bildirim yapıldığı halde işe gelmeme ihtimali

E. 2018/4694, K. 2019/329.

²⁶ Özdamar/Çakar, 901. Örnekler için bkz. Elma, 142. İşçinin fiilen çalışmaya başlaması saat olarak ispatlanabiliyorsa işe giriş bildirgesinin işe başlamadan önce olmak kaydıyla aynı gün de verilebileceği yönünde bkz. Y10HD, 4.6.2020, E. 2019/309, K. 2020/2739.

²⁷ Centel, 113; Uşan, 121.

²⁸ Tuncay/Ekmekçi/Gülver, 245; Güzel/Okur/Canıklıoğlu, 147; Güner, 100.

²⁹ Sümer, 87.

³⁰ Örneğin, ev hizmetlerinde çalışanlar ve konut kapıcıları bakımından düzenleme Ek m. 9'da yer almakta olup en geç çalışmanın geçtiği ayın sonuna kadar bildirim yapılması gerekmektedir.

³¹ Aslanköylü, 519.

ile karşılaştırılması şeklindeki uygulamalar kanun koyucu tarafından dikkate alınarak³² sigortalının en geç çalışmaya başladığı gün işe giriş bildirgesi verildiği takdirde bildirim yasal süre içerisinde gerçekleştirildiği kabul edilmiştir (m. 8/I-a). Örneğin, inşaat işyerinde 10.7.2024 tarihinde işe alınıp fiilen çalışmaya aynı gün başlayan işçiye ilişkin bildirim 10.7.2024 tarihinde yapılması yeterlidir³³. Oysa istisna getirilen inşaat, balıkçılık, tarım işyerleri dışındaki bir işyerinde çalışma söz konusu olsaydı bu işçiye ilişkin bildirim 9.7.2024 tarihinde yapılmış olması gerekecekti. Bununla birlikte bildirim yapıldığı takdirde de işverenin iptal olanağı bulunması karşısında bildirimle işe başlamamanın bu işyerleri bakımından istisna getirilmesi açısından bir gerekçe teşkil edip etmediği üzerinde düşünülmesinde yarar vardır.

2. Yabancı Ülkelere Sefer Yapan Ulaştırma Araçları

İkinci istisna yabancı ülkelere sefer yapan ulaştırma araçlarına sefer esnasında alınarak çalıştırılanlara ilişkin olup bu kapsama giren sigortalılar bakımından çalışmaya başladıkları tarihten itibaren en geç bir aylık sürenin dolduğu tarihe kadar bildirim yapma olanağı tanınmıştır (m. 8/I-b). Belirtmek gerekir ki, bu istisna yalnızca başlamış bir sefer esnasında işe alınıp çalışmaya başlayanlar için geçerli olup yurt dışı sefer yapan araçlarda çalışma bakımından geçerlidir. Henüz sefer başlamadan çalışmaya başlayan sigortalıların fiilen çalışmaya başlamadan bir gün önce bildirilmesi gerekmektedir. Örneğin, 5.7.2024 tarihinde sefer esnasında işe alınan ve çalışmaya başlayan sigortalıya ilişkin bildirim 5.8.2024 tarihine kadar yapılması gerekmektedir³⁴. Türk işverenin dünyaya açılmış olması nedeniyle bu konuda özel bir düzenleme yoluna gidilmiş olması öğretide isabetli bulunmaktadır³⁵.

3. İlk Defa İşyeri Bildirgesi Verilen İşyerleri

Üçüncü istisna Kuruma ilk defa işyeri bildirgesi verilecek işyerleri bakımından getirilmiştir. Bu işyerlerinde ilk defa sigortalı çalıştırmaya başlanılan tarihten itibaren bir ay içinde çalışmaya başlayan sigortalılar bakımından işe giriş bildirgesi çalışmaya başladıkları tarihten itibaren en geç söz konusu bir aylık sürenin dolduğu tarihe kadar verildiği takdirde süresinde bildirilmiş sayılacaktır (m. 8/I-b). Öğretide Kanunda yer alan “*Kuruma ilk defa işyeri bildirgesi verilecek işyerlerinde; ilk defa sigortalı çalıştırmaya başlanılan tarihten itibaren bir ay içinde çalışmaya başlayan sigortalılar için, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren en geç söz konusu bir aylık sürenin dolduğu tarihe kadar, ...*” ifadesinin karmaşık olması isabetle eleştirilmektedir³⁶. SŞİY m. 11/3-b hükmünde ise, “*Kuruma ilk defa iş-*

³² Erdoğan, 123; Elma, 142-143.

³³ Farklı örnekler için bkz. Elma, 143; Karakaş, 4.

³⁴ Farklı örnekler için bkz. Elma, 145; Karakaş, 4.

³⁵ Aslanköylü, 520.

³⁶ Sözer, 131. Düzenlemenin 506 sayılı Kanun dönemine göre daha anlaşılır ve isabetli olduğu yönünde bkz. Özdamar/Çakar, 902.

yeri bildirgesi veren işyerlerinde, sigortalı çalıştırılmaya başlanılan tarihten itibaren bir ay içinde işe alınacakların sigortalı işe giriş bildirgesinin en geç işyerinin tescil tarihinden itibaren bir ay içinde verilmesi halinde” ifadesine yer verilerek daha açık bir düzenleme getirilmiştir.

Söz konusu istisna hükmünün uygulanması ancak ilk defa sigortalı çalıştırmaya başlanılan tarihten itibaren bir aylık süre için mümkündür. Örneğin, ilk defa 1.8.2024 tarihinde sigortalı çalıştırmaya başlayan bir işveren aynı gün işyerini tescil ettirmişse³⁷, 1.8.2024 tarihinden itibaren bir ay içerisinde işe alınan işçilere ilişkin işe giriş bildirelerini en geç 1.9.2024 tarihine kadar vermesi gerekmektedir.³⁸ 1.8.2024 tarihinde işe alınan işçi ile örneğin 10.8.2024 tarihinde işe alınan işçi bakımından herhangi bir fark söz konusu olmayacaktır. Buna karşılık sigortalı çalıştırılmaya başlanılan tarihten itibaren bir aylık süre dolduktan sonra işe alınanlar bakımından sigortalının fiilen çalışmaya başlamasından en az bir gün öncesinde bildirim yapılması gerekecektir. Dolayısıyla, aynı örnek dâhilinde, 1.9.2024 tarihinden sonra işe alınanlar bakımından bu istisnanın uygulanabilmesi mümkün olmayacaktır. Belirtelim ki, ilgili dönemde işe alınacak sigortalı sayısının bir önemi bulunmamaktadır³⁹.

4. Kamu İdarelerinde İstihdam Edilenler

5510 sayılı Kanun’da öngörülen bir diğer istisna kamu idarelerince istihdam edilen 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’na göre işsizlik sigortasına tabi olmayan sözleşmeli personel ile kamu idarelerince yurt dışı görevde çalışmak üzere işe alınanlara ilişkindir. Bu kapsamdaki sigortalılara ilişkin bildirim çalışmaya başladıkları tarihten itibaren bir aylık süre içerisinde yapılabilir (m. 8/I-c). Örneğin, 19.8.2024 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığında 657 sayılı Kanun’un 4. maddesinin B bendine tabi olarak çalışmaya başlayan sigortalının işe giriş bildirgesinin 19.9.2024 tarihine kadar (bu tarih dâhil) Kuruma verilmesi gerekmektedir⁴⁰. Böylece kamu idarelerince sözleşmeli personel olarak istihdam edilip işsizlik sigortası kapsamı dışındaki sigortalılar bakımından görevin yurt içi veya dışında yerine getirilmesinden bağımsız bir istisna öngörülmüştür. Yurt dışı görevde çalışmak üzere işe alınanlar ise bu kapsamda olmaları aranmaksızın çalışmaya başladıkları an itibarıyla bir ay içerisinde bildirilebilecektir⁴¹.

B. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ile Getirilen İstisnalar

Sözü geçen Yönetmeliğin 11. maddesinin 3. fıkrasına göre,

³⁷ “İşveren, örneği Kurumca hazırlanacak işyeri bildirgesini en geç sigortalı çalıştırmaya başladığı tarihte, Kuruma vermekle yükümlüdür” (5510 sayılı Kanun m. 11/III).

³⁸ Farklı örnekler için bkz. Elma, 143-144; Karakaş, 5.

³⁹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, 148.

⁴⁰ Benzer örnek için bkz. Elma, 144; Karakaş, 5.

⁴¹ Bu kişilerin yolda geçirdikleri sürenin bir ayın hesabına dikkate alınmayacağı yönünde bkz. Aslanköylü, 520.

“(3) İşverenlerce Kanununun 4 üncü maddesi birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlardan;

a) İnşaat, balıkçılık ve tarım işyerlerinde hizmet akdiyle işe başlatılacak sigortalılar için, en geç çalışmaya başlatıldığı gün,

b) Yabancı ülkelere sefer yapan ulaştırma araçlarına sefer esnasında işe alınan sigortalıların çalışmaya başladıkları tarihten itibaren bir aylık süre içerisinde, Kuruma ilk defa işyeri bildirgesi veren işyerlerinde, sigortalı çalıştırılmaya başlanılan tarihten itibaren bir ay içinde işe alınacakların sigortalı işe giriş bildirgesinin en geç işyerinin tescil tarihinden itibaren bir ay içinde verilmesi halinde,

c) Kamu idarelerince istihdam edilen 8/9/1999 tarih ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa göre işsizlik sigortasına tabi olmayan sözleşmeli personel ile kamu idarelerince yurt dışı görevde çalışmak üzere işe alınanların, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren bir ay içinde,

ç) İlk işyerindeki çalışmasına ait sigortalı işe giriş bildirgesi Kuruma verilerek, tescil işlemi yapılmış olan sigortalının, naklen ve hizmet akdi sona ermeden aynı işverenin aynı ya da başka üniteye tescil edilmiş diğer işyerinde çalışmaya başlaması veya işyerinin aynı il içinde başka bir ünitenin görev bölgesine nakledilmesi hâlinde yeni işyeri numarası üzerinden yapılan sigortalı işe giriş bildirgesinin yasal süresi dışında,

d) Kanunda belirtilen sürede Kuruma bildirilme imkânı olmamakla birlikte;

1) Maliye Bakanlığı vizesine bağlı olarak kamu idarelerinde çalışacak sigortalılar için vize işleminin gerçekleştirildiğine ilişkin yazının, ilgili kamu idaresine intikal ettiği günü izleyen ikinci iş günü sonuna kadar,

2) 24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu uyarınca özelleştirilen işyerlerinden diğer kamu kurum ve kuruluşlarına naklen atanan sözleşmeli veya kapsam dışı personelin nakledildikleri kamu idarelerinde işe başladıkları tarihi takip eden ikinci iş günü sonuna kadar,

e) (Ek:RG-3/5/2014-28989) Yabancı uyruklu kişilerin; çalışma izin belgesindeki izin başlangıç tarihinden itibaren 45 gün içinde ya da çalışma izin belgesinin işverene tebliğ tarihi ile çalışma izin tarihinin farklı olması halinde çalışma izin belgesinin işverene tebliğ tarihinden itibaren 45 gün, 11/4/2014 tarihinden itibaren 30 gün içinde

f) (Ek:RG-5/12/2017-30261) Kanunun ek 15 inci maddesi kapsamındaki güvenlik korucularının bildirim valiliklerce çalışmaya başladıkları tarihten itibaren bir ay içinde, Kuruma yapılan bildirimler de süresinde yapılmış sayılır”. Böylece anlaşılmaktadır ki, hükmün ç, d, e ve f bentlerinde 5510 sayılı Kanun’da yer almayan istisnalara yer verilmiştir.

SSİY m. 11/3-ç düzenlemesi hâlihazırda tescil işlemi yapılmış sigortalılara ilişkin olup naklen ve hizmet akdi sona ermeden aynı işverenin aynı ya da başka üniteye tescil edilmiş diğer işyerinde çalışmaya başlaması veya işyerinin aynı il için-

de başka bir ünitenin görev bölgesine nakledilmesi hali ile sınırlı bir uygulama alanına sahiptir. Bu hallerde işe giriş bildirgesi verme yükümlülüğü ortadan kalmamakta, yalnızca geç bildirim durumunda idari para cezası uygulanmaktadır⁴². Zira belirtilen hallerde yeni bir işe giriş söz konusu olmayıp farazi bir işe giriş bildirimini yükümlülüğü mevcut bulunmaktadır⁴³.

Maliye Bakanlığı vize işlemine bağlı çalışmalarda vize işleminin gerçekleştirildiğine dair yazı ilgili kamu idaresine intikal ettiği günü takip eden ikinci işgününün sonuna kadar bildirge verilmesi gerekmektedir (SSİY m. 11/3-d-1). Benzer şekilde 4046 sayılı Kanun uyarınca özelleştirilen bir işyerinde çalışırken, diğer kamu kurum ve kuruluşlarına naklen atanan sözleşmeli ya da kapsam dışı personel bakımından da nakledildikleri yerde işe başlamalarını takip eden ikinci işgününün sonuna kadar bildirimde bulunulması gerektiği kabul edilmiştir (SSİY m. 11/3-d-2).

Yabancı uyruklular bakımından yapılacak bildirimlerde çalışma izin belgesindeki izin başlangıç tarihi yahut izin belgesinin işverene tebliğ tarihine göre bildirim süresi belirlenmiştir. Buna göre çalışma izin belgesindeki iznin başlangıç tarihinden itibaren 30 gün içerisinde veya izin belgesinin işverene tebliğinden itibaren 30 gün içerisinde Kuruma bildirim yapılmış olması durumunda süresinde bildirim yapılmış sayılmaktadır (SSİY m. 11/3-e)⁴⁴.

Son olarak da 5510 sayılı Kanun'un Ek 15. maddesi kapsamındaki güvenlik korucularına ilişkin bildirimlerin valilikçe çalışmaya başladıkları tarih itibarıyla bir ay içerisinde yapılması gerektiği kabul edilmiştir (SSİY m. 11/3-f)⁴⁵.

II. KANUNUN 4. MADDESİNİN BİRİNCİ FIKRASININ (B) BENDİNE GÖRE SİGORTALILAR BAKIMINDAN SİGORTALININ BİLDİRİMİ

Bağımsız çalışanlar bakımından bildirim farklı esaslarla düzenlenmiştir. Mülga Bağ-Kur Kanunu döneminde bağımsız çalışanların Kuruma bildirilmesinden kendileri sorumlu tutulmuştu. Ancak 5510 sayılı Kanun'da eskisinden farklı olarak bildirim yükümlüsü belirlenirken⁴⁶ bağımsız çalışan dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlara, birliklere, vergi daireleri ya da sicil me-

⁴² Sözer, 132; Özdamar/Çakar, 903-904. 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran işverenler hakkında, sigortalıları hizmet akdi sona ermeden kendilerine ait diğer bir işyerinde çalıştırmaları halinde işe giriş ve işten ayrılış bildirelerini geç verilmesi nedeniyle idari para cezası uygulanmadığı Kurum tarafından 31.5.2017 tarihli duyuruda da ifade edilmiştir. Bkz. (<https://www.sgk.gov.tr/Duyuru/Detay/Nakil-Giris-Cikislar-Ile-Ilgili-Isverenlere-Duyuru-2022-12-14-10-40-54>).

⁴³ Özdamar/Çakar, 904; Güner, 102. Ayrıca bkz. Caniklioğlu, 551-552; Elma, 145-146.

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Elma, 148.

⁴⁵ Sümer, 62. Güvenlik korucularının sosyal güvenlik hakkına ilişkin ayrıca bkz. Arıcı, 394 vd.

⁴⁶ Arıcı, 294.

murluklarına vb. bildirim yükümlülüğü getirilmiştir⁴⁷. Böylece bağımsız çalışanların bildirimden imtina etmelerinin yahut bildirimini ihmal etmelerinin önlenmesi amaçlanmıştır⁴⁸. Ancak tarımsal faaliyette bulunan bağımsız çalışanların kendilerinin bildirim yapması mümkündür⁴⁹. Şu kadar ki, bu imkân bildirim yükümlülüğünün asıl kayıt ve tescili yapan ilgili meslek kuruluşunda olduğu gerçeğini değiştirmemekte, bundan dolayı bildirim geç yapılması halinde idari para cezası sigortalının kendisine değil ilgili meslek kuruluşuna uygulanmaktadır⁵⁰. Bağımsız çalışanlar bakımından Kuruma yapılacak bildirim daha büyük önem arz etmektedir. Zira m. 4/I-a ve 4/I-c kapsamındaki sigortalılar açısından bildirim yapılmaması hak mahrumiyetine yol açmazken bağımsız çalışan sigortalılar açısından sigortalılık başlangıcı bildirimle olmaktadır⁵¹.

5510 sayılı Kanun'un 8. maddesinin 3. fıkrasında bağımsız çalışanların işe giriş bildirgelerinin verilmesi gereken süre ve sorumlulara ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, "4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendinde bulunanlar hariç olmak üzere diğer alt bentleri kapsamında sigortalı sayılan kişilerden köy ve mahalle muhtarları için seçtiklerine ilişkin mazbatalarını ilgili seçim kurulundan aldıkları tarihten, sigortalılıkları vergi mükellefiyetlerinin başladığı tarihten başlayan sigortalılar için vergi mükellefiyeti işleminin tesis tarihinden itibaren iki ayı geçmemek üzere ilgili vergi dairesince vergi mükellefinin işe başlama işlemlerinin tekemmül ettirildiği tarihten ve diğerleri için 7 nci maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen sigortalılık başlangıcından; (4) numaralı alt bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için ise kanunla kurulu meslek kuruluşlarına kayıt tarihinden itibaren kendi mevzuatına göre kayıt veya tescili yapan ilgili kurum, kuruluş ve birlikler, vergi daireleri ve Esnaf ve Sanatkar Sicil Müdürlüğü sigortalı işe giriş bildirgesi düzenleyerek Kuruma vermekle yükümlüdür. 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (1), (2) ve (3) numaralı alt bentlerinde sayılanların bildirimleri en geç 15 gün, (4) numaralı alt bendinde sayılanların bildirimleri ise en geç bir ay içinde yapılır. Ayrıca 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendinde sayılanların kendileri tarafından da sigortalılık bildirimleri yapılabilir. 4 üncü maddenin üçüncü fıkrasında belirtilenlerin ise çalışmaya başladıkları tarihten itibaren en geç bir ay içinde tescil eden kuruluş tarafından Kuruma bildirilmesi

⁴⁷ Bulun Tokkaş, 208. Belirtilen iki kanun düzenlemesi arasındaki farklar için bkz. Aslanköylü, 537 vd.

⁴⁸ Bulun Tokkaş, 208.

⁴⁹ Centel, 115; Bulun Tokkaş, 212; Elma, 150. SSİY m. 12/2 hükmüne göre, "Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendinde belirtilen tarımsal faaliyette bulunanlar faaliyetlerine başladıkları tarihten itibaren bir ay içinde sigortalılıklarını sigortalı bildirim belgesi ile doğrudan veya internet ya da benzeri ortamda Kuruma bildirirler. Bu kapsamdaki kişilere ilişkin yapılan bildirimlerde farklılık olması hâlinde yapılacak yazışmalar sonucunda farklılık giderilemezse, kontrol ve denetim sonucuna göre işlem yapılır".

⁵⁰ Elma, 150.

⁵¹ Uşan, 120; Uşan/Erdoğan, 369.

zorunludur. Kurum bu bildirimlerden itibaren bir ay içinde tescili yapılan kişilere, sigortalılık hak ve yükümlülüklerinin başladığını bildirir". SSIY m. 11 hükmünde bağımsız çalışanların bildirimine ilişkin oldukça ayrıntılı bir düzenlemeye yer verilmiştir⁵².

⁵² Buna göre, "(4) Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı sayılanlardan;

a) Ticari kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanların sigortalılıkları, bu mükellefiyetlerinin başlangıç tarihi itibarıyla başlar ve vergi mükellefinin işe başlamaya ilişkin yoklama dahil tüm işlemlerinin gerçekleştirildiği veya 213 sayılı Vergi Usul Kanununda vergi incelemeye yetkili olanlarca düzenlenen raporların ya da vergi mükellefiyeti tesisi ile ilgili mahkeme kararının uygulanmak üzere ilgili vergi dairesine gönderildiği tarihten itibaren iki ayı geçmemek üzere, vergi mükellefiyeti işlemlerinin tekemmül ettirildiği tarihten (vergi mükellefiyeti işlemlerinin tamamlanması akabinde, vergi dairesince bilgisayar sistemine girildiği tarih) itibaren vergi dairelerince,

b) Gelir vergisinden muaf olanların sigortalılıkları, esnaf ve sanatkâr sicil müdürlüklerine tescil tarihi itibarıyla başlar ve bu tarih esnaf ve sanatkâr sicil müdürlüklerince,

c) Şirket ortaklarından;

1) Kollektif şirket, adi komandit şirketlerin komandite ve komanditer ortakları ile donatma iştiraki ortaklarının sigortalılıkları, vergi mükellefiyetlerinin başladığı tarihte başlar ve bu tarih vergi dairelerince,

2) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortaklarının sigortalılıkları, yönetim kurulu üyeliğine seçildikleri tarihte başlar ve bu tarih şirket yetkililerince,

3) Limited şirket ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortaklarının sigortalılıkları, şirketin ticaret siciline tescil edildiği tarihte başlar ve bu tarih ticaret sicil memurluklarından,

4) Limited şirket ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortaklarından hisse devri alan yeni ortaklarının sigortalılıkları, ortaklar kurulunca devrin yapılmasına karar verildiği tarihte başlar ve bu tarih ortaklar kurulu kararının, hisse devrine ilişkin tanzim edilen noter devir sözleşmesinin, devrin yapıldığının işlendiği pay defterinin birer sureti veya devir ticaret sicil memurluğunca tescil edilmiş ise ticaret sicil gazetesinde ilan edildiği nüshasının ibraz edilmesi kaydıyla şirket yetkililerince,

ç) Köy ve mahalle muhtarlarının sigortalılıkları, muhtar seçtikleri tarih itibarıyla başlar ve muhtar

seçildiklerine ilişkin mazbatalarını ilgili seçim kurulundan aldıkları tarihten itibaren il veya ilçe mülki amirliklerince, on beş gün içinde,

d) Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında sigortalı sayılanlardan tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanların sigortalılıkları, bağlı oldukları ziraat odalarınca veya kendilerince bir yıl içinde bildirilmesi hâlinde odaya kaydedildikleri tarihten, bu süre içinde bildirilmemesi hâlinde ise bildirim Kuruma yapıldığı tarihten başlar ve bu tarih meslek kuruluşuna kayıtlarının yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde ziraat odalarınca veya ziraat odalarının bulunmadığı yerlerde tarım il/ilçe müdürlüklerince,

e) 6132 sayılı Kanuna tabi jokey ve antrenörlerin sigortalılıkları lisans belgesine istinaden fiilen çalışmaya başladıkları tarihte başlar ve bu tarih, kaydın yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Türkiye Jokey Kulübüncə,

Kuruma e-sigorta yoluyla bildirilmek zorundadır.

f) Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin dört numaralı alt bendi kapsamındaki sigortalılardan Kanunun 6 ncı maddesinin (i) bendi kapsamına girmeleri nedeniyle sigortalılıkları sona erenlerden muafiyet şartlarının ortadan kalktığını, ziraat odalarından, ziraat odalarının bulunmadığı yerlerde tarım il/ilçe müdürlüklerinden alacakları

Bağımsız çalışanlar bakımından bildirim süreleri de işçilerden farklıdır. Kural olarak sigortalılığın başlangıcından itibaren bildirim 15 gün içinde yapılması gerekmektedir. Jokey ve antrenörler içinse bu süre bir aydır. Benzer şekilde, tarımsal faaliyette bulunan bağımsız çalışanlar da meslek kuruluşuna kayıt itibariyle bir ay içinde Kuruma bildirim yapmalıdır⁵³.

III. KANUNUN 4. MADDESİNİN BİRİNCİ FIKRASININ (C) BENDİNE GÖRE SİGORTALILAR BAKIMINDAN SİGORTALININ BİLDİRİMİ

Kamu görevlilerine ilişkin işe giriş bildirgelerinin verilmesi de özel olarak düzenlenmiştir. Kamu görevlileri, kamu kurumlarında ilk defa veya tekrar vazifeye başladıklarında on beş gün içerisinde bildirimde bulunulması gerekmektedir. Ancak farklı bildirim süreleri öngörülen durumlar da söz konusudur⁵⁴.

5510 sayılı Kanun'un 8. maddesinin 4. fıkrasında yer alan hükme göre, "4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılan kişileri çalıştıracak işverenler, bu kapsamda ilk defa veya tekrar çalıştırmaya başlattıkları kişileri, 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen sigortalılık başlangıcından itibaren, onbeş gün içinde sigortalı işe giriş bildirgesi ile Kuruma bildirmekle yükümlüdürler. Aynı kamu idaresinin farklı birimleri arasındaki naklen tayin ve görevlendirmelerde bildirim yapılmaz". Böylece m. 4/I-a bendi kapsamındakilerin aksine işe başlamadan önce değil işe başladıktan sonra bildirim yapılması benimsenmiştir. Zira kamu görevlilerinde kayıt dışılık söz konusu değildir⁵⁵. Bu doğrultuda ilk defa ya da tekrar göreve başlama tarihinden itibaren kamu görevlisinin işvereni on beş gün içerisinde Kuruma bildirim yapmakla yükümlü tutulmuştur. Ayrıca aynı kamu idaresinin farklı birimleri arasındaki naklen tayin ve görevlendirme hallerinde bildirim yapma yükümlülüğü olmadığı kabul edilmiştir. Ancak farklı bir kamu idaresinde

belge ile birlikte bir yıl içinde Kuruma bildirenlerin sigortalılıkları belgenin düzenlendiği tarihten bu süreyi geçirenlerin sigortalılıkları ise bildirim Kurum kayıtlarına intikal ettiği tarihten başlar. Bu tarih sigortalılarca ve ilgili kuruluşlarca Kuruma bildirilir.

g) Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalılardan gelir vergisinden muaf olup, Kanunun 6 ncı maddesinin (k) bendi kapsamına girmeleri nedeniyle sigortalılıkları sona erenlerden muafiyet şartlarının ortadan kalktığı esnaf ve sanatkârlar odaları birliğinden alacakları belge ile birlikte 15 gün içinde Kuruma bildirenlerin sigortalılıkları, belgenin düzenlendiği tarihten, 15 günlük süreyi geçirenlerin ise, bildirim Kurum kayıtlarına intikal ettiği tarihten itibaren başlar. Bu tarih sigortalılarca ve ilgili kuruluşlarca Kuruma bildirilir.

(5) Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalılarla ilgili bildirim yükümlülüğü bulunan kurum ve kuruluşlar, bildirimlerini merkez birimlerince yapmaları durumunda, bildirim zorunluluğu yerine getirilmiş sayılır. Kurum bildirimden itibaren bir ay içinde tescili yapılan kişilere, sigortalılık hak ve yükümlülüklerinin başladığını ve yaptığı işin iş kolu kodunu bildirir".

⁵³ Bildirim niteliğine ilişkin ayrıca bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, 157; Bulun Tokkaş, 209.

⁵⁴ Ayrıca bkz. Arıcı, 295.

⁵⁵ Centel, 116.

görevlendirme söz konusu olduğu takdirde yeni işveren olan kamu idaresi işe giriş bildirgesi vermekle yükümlü olacaktır.

SSİY m. 11/2-b hükmüne göre, işverenler "(c) bendi kapsamında sigortalı sayılanların işverenleri tarafından, göreve başladıkları veya okullarında öğretime başladıkları tarihten, kendi hesabına okumakta iken Milli Savunma Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığı hesabına okumaya başlayanların, bu Kurumlar adına okumaya başladıkları tarihten itibaren on beş gün içinde" Kuruma e-sigorta yoluyla bildirmekle yükümlüdür. Kamu görevlisi sayılan bu kimselerin işvereni olarak nitelenen okullar tarafından on beş gün içinde Kuruma bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

IV. BİLDİRİMİN ŞEKLİ

5510 sayılı Kanun'un 8. maddesinin son fıkrasında ise, sigortalı işe giriş bildirgesinin şekli ve içeriği, bildirgenin verilme yöntemleri ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer usûl ve esasların Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği ifade edilmiştir. Konuya ilişkin düzenlemeler SSİY'de de yer almaktadır. Bilgi ve belgelerin Kuruma verilme usûlü sözü geçen Yönetmeliğin 5. maddesinde düzenlenmiş olup Kurum, Kanun veya bu Yönetmelik gereği verilecek her türlü belge veya bilginin e-sigorta ortamında gönderilmesi hususunda gerçek kişiler ile her türlü kamu ve özel hukuk tüzel kişilerini ve tüzel kişiliği olmayan diğer kurum ve kuruluşları zorunlu tutmaya veya zorunluluk esasını kaldırmaya yetkili kılınmıştır. Yönetmeliğin 6. maddesinde de "Sosyal sigorta işlemlerine ilişkin kayıtların elektronik ortamda tutulması esastır. Bu amaçla, Kurumca;

- a) Sigortalı tescil,
- b) Sigortalı hizmet,
- c) Gelir veya aylık ödeme,
- ç) İşyeri tescil,
- d) Prim tahakkuk ve tahsilat,
- e) Geçici iş göremezlik ödenekleri,
- f) Genel sağlık sigortası tescil,

kayıtlarının elektronik ortamda tutulduğu merkezi bir veri tabanı oluşturulur" ifadelerine yer verilmiştir.

SSİY m. 11 düzenlemesinde sigortalılık başlangıcına ilişkin bildirimlerin e-sigorta yoluyla yapılması gerektiği kabul edilmiştir. Sözü geçen Yönetmelikte yer alan tanıma göre e-sigorta, "İşveren, alt işveren, sigortalı, genel sağlık sigortalısı, hak sahibi ve diğer ilgili kişi ve kuruluşlarca bu Yönetmelikte belirtilen belgelerde yer alan bilgileri internet, elektronik ve benzeri ortamda Kurumun veri tabanına aktarılmasını ve bu şekilde aktarılan bilgiler ve talepler ile Kurumca yürütülen sosyal

sigorta işlemleri sonuçlarından uygun görülenlerin işveren, sigortalı, hak sahibi ve diğer ilgili kişi ve kuruluşlara verilmesini sağlayan elektronik portalı” ifade etmektedir. Böylece, işverenlerin sigortalı işe giriş bildirimlerini daha güvenli ve hızlı bir şekilde yapabilmeleri sağlanmak istenmiştir. Yabancı uyruklular ve Türk vatandaşlığını kaybedenler ise yazılı olarak Kuruma bildirilmektedirler⁵⁶.

Elektronik portal kullanımı için Kurum tarafından işverenlere sistem ve işyeri şifresi tahsis edilir. 5510 sayılı Kanun’un 100. maddesinin 3. fıkrasında da Kurumun bilgi ve belgelerin elektronik ortamda gönderimine ilişkin zorunluluk getirebileceği kabul edilmiş olup elektronik ortamdaki bilgi ve belgelerin resmi belge niteliğinde olduğu belirtilmiştir⁵⁷. Belirtelim ki, belirtilen usul dışında yapılacak bildirimlerin geçerli sayılmayacağı⁵⁸ SSİY m. 15/1 hükmünde açıkça öngörülmüştür⁵⁹.

Her ne kadar elektronik portal üzerinden bildirimlerin yapılması ile hızlı ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesi amaçlansa da uygulamada teknik bazı aksaklık ve sorunlarla karşılaşılabilir. Elektronik portalda oluşabilecek aksaklıklar nedeniyle süresinde bildirim yapılamaması ihtimali nazara alınmış ve SSİY m. 5/II hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, “Belge veya bilgileri e-sigorta ortamında göndermekle zorunlu tutulan kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler, Kurumun bilgi işlem sistemlerinin aşağıdaki fıkrada belirtilen nedenlerle hizmet dışı kalması sonucu belge ve bilgiyi, öngörülen sürenin son gününde Kuruma gönderememesi ve muhteviyatı primleri de yasal süresi içinde ödeyememesi hâlinde, sorunların ortadan kalktığı tarihi takip eden beşinci işgünüün sonuna kadar belge veya bilgiyi gönderir ve muhteviyatı primleri de aynı sürede Kuruma öder ise bu yükümlülükleri Kanunda öngörülen sürede yerine getirmiş kabul edilir”. Böylece yükümlülüğün ifa edilememesinin elektronik portaldaki teknik sorunlardan kaynaklandığı hallerde sorunun ortadan kalktığı andan itibaren beş işgünü içerisinde bildirim ya-

⁵⁶ Arıcı, 293. Ayrıca bkz. 2013/11 sayılı Genelge, “1.2-Kağıt ortamında verilmesi”, 53-54.

⁵⁷ Sözü geçen hükme göre, “Kurum, bu Kanun gereği verilecek her türlü belge veya bilginin internet, elektronik ve benzeri ortamda gönderilmesi hususunda, gerçek veya tüzel kişiler ile yazılı sözleşme ile yetki verilmiş gerçek veya tüzel kişilere izin vermeye, bu kişileri aracı kılmaya veya zorunlu tutmaya, Kuruma verilmesi gereken her türlü belge, bildirme ve taahhütnamenin, gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara verilmesini mecbur kılmaya, söz konusu belgeleri diğer kamu idarelerine ait formlarla birleştirmeye ve bu belgeleri kamu idarelerinin elektronik bilgi işlem ortamından almaya, bu kişilere yapılacak bildirimleri Kuruma verilmiş saymaya, bu Kanunun uygulaması ile ilgili işveren, sigortalı ve diğer kurum, kuruluş ve kişilerin talepleri üzerine veya re’sen düzenleyeceği her türlü bilgi ve belgeyi bilgi işlem ortamında oluşturmaya, bu şekilde hazırlanacak olan bilgi ve belgelerin sadece internet ve benzeri iletişim ortamından ilgili kişilere verilmesini kararlaştırmaya yetkilidir. Elektronik ortamda hazırlanacak bilgi ve belgeler adli ve idari makamlar nezdinde resmi belge olarak geçerlidir”. Aynı şekilde SSİY Ek 6. maddeye göre, “Programa internet üzerinden aktarılabilecek bilgilerin doğruluğundan kamu idareleri sorumlu olup, aktarılabilecek bilgiler adli ve idari makamlar nezdinde resmi belge olarak geçerlidir”.

⁵⁸ Güzel/Okur/Caniklioğlu, 163; Centel, 132; Şakar, 132; Sümer, 90; Güner, 105.

⁵⁹ Söz konusu düzenleme “Sigortalı işe giriş bildirgesi dışında, başka biçimlerde yapılan bildirimler geçerli sayılmaz” şeklindedir.

pıldığı takdirde bildirim süresinde yapılmış sayılmaktadır. Hangi sorunların bu kapsamda değerlendirileceği de özel olarak düzenlenmiştir⁶⁰.

Şunu da belirtelim ki, 5510 sayılı Kanun'un Ek 1. maddesinin 1. fıkrasına göre, "İşverenler tarafından 8 inci, 9 uncu ve 11 inci maddelere göre Kuruma yapılan sigortalı ve işyerlerine ilişkin bildirimler; 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanununun 3 üncü maddesi, 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 62 nci maddesi, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun 48 inci maddesi ve 4857 sayılı İş Kanununun 3 üncü maddesi hükümleri uyarınca Bakanlık ile ilgili bölge müdürlüklerine ve Türkiye İş Kurumuna yapılması gereken bildirimlerin yerine geçer".

Ayrıca işe giriş bildirgesinin şekline ilişkin de SSİY m. 15 hükmünde düzenleme getirilmiştir. Buna göre, "Bu Yönetmeliğin 11 inci maddesinde belirtilen sigortalılık başlangıcı ile ilgili bildirim yükümlülüğü, Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının; (a) ve (b) bentlerine tabi olanlar için Ek-4, (c) bendine tabi olanlar için ise Ek-4/A'da bulunan sigortalı işe giriş bildirgelerinin, Kuruma e-sigorta ile verilmesiyle yerine getirilir. Sigortalı işe giriş bildirgesi dışında, başka biçimlerde yapılan bildirimler geçerli sayılmaz.

⁶⁰ "(3) Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü yetkililerince imzalanacak bir tutanak ile tevsik edilmesi kaydıyla;

a) Kurumun bilgi işlem sistemlerinde, e-sigorta uygulamasının çalışmasını engelleyecek şekilde;

1) Donanım ve yazılımdan kaynaklanan arızalar,

2) Elektrik ve iletişim alt yapısında meydana gelen arızalar,

3) Yangın, yıldırım, infilak ve benzeri olaylar sonucu meydana gelen ve işlem yapmayı engelleyici durumlar,

4) Sel veya su baskını, fırtına, yer kayması, deprem gibi tabi afetler ile grev, lokavt, sabotaj, terör saldırıları,

b) Kurumun hizmet satın aldığı internet servis sağlayıcılarında meydana gelen arızalar,

c) (a) ve (b) bentleri dışında Kurumca belirlenecek benzeri durumlar,

bu Yönetmelikte belirtilen belgelerin Kanunda öngörülen sürenin son gününde Kurumca alınmasını engelleyici sebep olarak kabul edilir.

(4) Kurumun bilgi işlem sistemlerinde bir arıza olmamasına rağmen, işverenin işyeri dosyasının veya sigortalının ikametgahının bulunduğu il, ilçe, mahalle veya sokakta;

a) Kurumun hizmet satın aldığı internet servis sağlayıcılarında meydana gelen arızalar,

b) Elektrik ve iletişim alt yapısında meydana gelen arızalar,

c) Yangın, yıldırım, infilak ve benzeri olaylar sonucu meydana gelen ve işlem yapmayı engelleyici durumlar,

ç) Sel veya su baskını, fırtına, yer kayması, deprem gibi tabi afetler ile grev, lokavt, sabotaj, terör saldırıları, nedeniyle Kanuna göre Kuruma verilmesi gereken her türlü bilgi, belge, bildirge ve beyannameler ile Kuruma yapılması gereken başvuruların

Kanunda öngörülen sürenin son gününde yapılamaması ve söz konusu durumların yetkili makamlardan alınan belgelerle kanıtlanması halinde bu yükümlülükler Kurumca sorunların ortadan kalktığı tarihi takip eden beşinci işgününün sonuna kadar ertelenir. Muhteviyatı primler de aynı sürede Kuruma ödenirse bu yükümlülükler Kanunda öngörülen sürede yerine getirilmiş kabul edilir".

Süresi içinde veya sonradan elden veya posta yoluyla gönderilen sigortalı işe giriş bildirgeleri Kurum gelen evrak kaydına alındıktan sonra sigortalıların tescil işlemleri sonuçlandırılır”.

V. BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜNE UYULMAMASININ SONUÇLARI

İşe giriş bildirgesi verme yükümlülüğüne aykırılığa bağlanan hukuki ve cezai sonuçlar söz konusudur. Aşağıda bu yaptırımları kısaca ele almaya çalışacağız. Zira 5510 sayılı Kanun’un diğer hükümlerinde yer alan yaptırımlar, çalışmanın ilgili bölümlerinde ele alınacak olup bu hususlardan kısaca bahsederek ilgili bölüme atıf yapmakla yetineceğiz. Sözü geçen Kanun dışında da ortaya çıkan hukuki sonuçlar bulunmakla birlikte, bunları kısaca zikretmekle yetineceğiz.

Süresinde veya usûlüne göre işe giriş bildirgesi verilmemesi kanun koyucu tarafından idari para cezası yaptırımına bağlanmış olup bu hususa 5510 sayılı Kanun’un 8. maddesinde açıkça yer verilmiştir. Böylece işverenlerin sosyal güvenlik bildirim yükümlülüklerine riayet etmelerini sağlamak ve eksik veya geç bildirimlerde bulunmalarını⁶¹ engellemek amaçlanmıştır⁶². Kurumca verilecek idari para cezaları Kanununun 102. maddesinde düzenlenmiş, bu kapsamda bildirim süresi içerisinde yapılmaması, şekle ve usûlüne uygun yapılmaması yahut istenilen ortamda yapılmaması halleri yaptırıma bağlanmıştır. Belirtmek gerekir ki, kamu görevlilerinin bildirim hususunda herhangi yaptırım öngörülmemiştir⁶³. İdari para cezasının uygulanmış olması bildirim yapma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır⁶⁴.

Madde 4/I-a kapsamındaki sigortalılar açısından sigortalılık ilişkisinin kurulması bakımından bildirim kurucu bir etkisi olmadığından, bildirim yükümlülüğü ifa edilmemiş olsa da sosyal sigortalıların sağladığı haklardan yararlanılması mümkündür. Kurum tarafından gerçekleştirilecek ödemelerden bu halde işveren sorumlu olacaktır⁶⁵. Süresinde bildirilmeyen sigortalılıktan

⁶¹ Belirtmek isteriz ki, bildirge verilmesi gereken yasal sürenin son gününün hafta sonuna veya resmi tatil gününe rastlaması halinde bildirge bu günü izleyen ilk işgünü verildiği takdirde süresinde verilmiş sayılmaktadır. Alper, 136; Alper/Kalkış, 226; Elma, 142.

⁶² İşveren sıfatını haiz olmayan kimselerin bildirim yükümlülüğü söz konusu olmadığı gibi haklarında yaptırım uygulanması da mümkün değildir. “... davacı (iş sahibi) ile çatı inşaatı işini yapan K6 ve ortağı K8 (yüklenici) arasındaki ilişkinin hizmet sözleşmesi değil, eser sözleşmesi niteliğinde olduğu, dolayısıyla 5510 sayılı Kanun’un 12. maddesinde tanımlandığı şekilde işveren sıfatını haiz olmayan davacının, bu sığata bağlı bulunan (işverenlere ait olan) işyeri bildirgesi verme yükümlülüğü bulunmadığı gibi, söz konusu yükümlülüğün ihlali (işyeri bildirgesini bu Kanunda belirtilen süre içinde Kuruma vermeme) nedeniyle 5510 sayılı Kanun’un 102. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinin 3. alt bendi uyarınca verilecek İdari para cezasının muhatabı da olmayacağı sonucuna varılmaktadır”. Danıştay 10D, 5.10.2023, E. 2021/4689, K. 2023/5262.

⁶³ Ayrıca bkz. Andaç, 167; Bulun Tokkaş, 213 vd.

⁶⁴ Centel, 116-117.

⁶⁵ Ayrıca bkz. Arıcı, 370; Kar, 747-751.

doğan sorumluluk 5510 sayılı Kanun'un 23. maddesinde düzenlenmiştir. Bağımsız çalışanların bildirimde bulunmaması durumunda iş kazası, meslek hastalığı, analık halleri sonucu ilgililerin gelir ve ödeneklerinin Kurumca ödenmeyeceği de bu hükümde belirtilmiştir.

Fiilen çalışma ile sigortalılık ilişkisi kurulduğu halde, işverence bildirim yapılmayan hallerde sigortalı hizmetin tespiti amacıyla dava açarak, sigortalılığın hükmen tespiti de mümkündür. 5510 sayılı Kanun'un m. 86/VIII hükmünde hizmet tespit davası düzenlenmiştir. Şunu da belirtelim ki, sigortalının işverence bildirilmediği hallerde Kurum tarafından re'sen tescili de mümkündür. Sigortalının fiilen çalışmasına karşılık süresinde ve gereği gibi işe giriş bildirgesi verilmemesi dışında karşılaşılabilecek hukuka aykırılıklardan biri de sahte sigortalılık bildiriminde bulunulmasıdır. Zira daha az prim ödemek, sigorta prim teşviklerinden yararlanmak, destek veya indirimlerinden yararlanmak yahut hak edilenden daha fazla yararlanmak, asgari işçilik tutarını tamamlamak ya da iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık, genel sağlık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından haksız menfaat sağlamak vb. amaçlarla işyerinde fiilen çalışmaksızın işe giriş bildirgesi verilen durumlarla sıkça karşılaşmaktadır. Sahte sigortalılık bildiriminde bulunulması halinde de çeşitli hukuki ve cezai yaptırımlarla karşılaşmaktadır⁶⁶. Ancak burada inceleme konumuzu oluşturan hükümle sınırlı açıklamalarda bulunulacaktır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, sigortalı işçiye ilişkin bildirim yükümlülüğüne aykırılığın bireysel iş hukuku bakımından da etki ve sonuçları söz konusu olmaktadır. İşçinin işe giriş bildirgesinin zamanında ve gereği gibi verilmemesi durumunda iş sözleşmesini haklı nedenle derhal fesih hakkı doğacaktır. Zira bu halde işverenin çalışma şartlarını uygulamaması söz konusu olup işçi açısından haklı fesih nedeni oluşturduğu kabul edilmektedir (İşK. m. 24/II-f).

VI. SİGORTALININ KENDİSİNİ BİLDİRİMİ

5510 sayılı Kanun'un m. 8 hükmünde sigortalıların kendilerini bildirmelerine ilişkin bir düzenlemeye de yer verilmiştir⁶⁷. Buna göre, "Sigortalılar, çalışmaya

⁶⁶ Ayrıca bkz. Kar, 1311 vd.; Ateş Sarıdağ, 132 vd.

⁶⁷ SSİY m. 12'ye göre de "Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılar, çalışmaya başladıklarını, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren en geç bir ay içinde, örneği Ek-3'te bulunan sigortalı bildirim belgesi ile doğrudan veya internet ya da benzeri ortamda Kuruma bildirirler. Kurumca, sigortalının ilgili işveren tarafından bildirilmediğinin ya da bildirildiği hâlde sigortalı bildirimini arasında farklılık bulunduğunun tespiti hâlinde, durum, taahhütlü bir yazıyla sigortalıya, gerekirse işverene bildirilir. Yapılan bildirimlerin sonucunda farklılık giderilemezse, kontrol ve denetim sonucuna göre işlem yapılır. Sigortalının kendini bildirmemesi, sigortalı aleyhine delil teşkil etmez.

Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendinde belirtilen tarımsal faaliyette bulunanlar faaliyetlerine başladıkları tarihten itibaren bir ay içinde sigortalılıklarını sigortalı bildirim belgesi ile doğrudan veya internet ya da benzeri ortamda Kuruma bildirirler. Bu kapsamdaki kişilere ilişkin yapılan bildirimlerde farklılık olması hâlinde yapılacak yazışmalar sonucunda farklılık giderilemezse, kontrol ve denetim sonucuna göre

başladıkları tarihten itibaren en geç bir ay içinde, sigortalı olarak çalışmaya başladıklarını Kuruma bildirirler. Ancak, sigortalının kendini bildirmemesi, sigortalı aleyhine delil teşkil etmez” (m. 8/II). Böylece belirtilen yükümlülük işverene ait olsa da sigortalıya bildirim imkânı tanınarak oto-kontrol sağlanması amaçlanmıştır⁶⁸. Diğer yandan, kayıt dışı çalışmanın önüne geçilmesi için çapraz kontrol sağlamak adına da bu imkân getirilmiştir⁶⁹. Öğretide de ifade edildiği üzere, böyle bir uygulama ancak gerçek bir iş güvencesi ile tam sendikalaşmanın sağlanması, sigortalıların sosyal güvenlik bilincine sahip olmaları⁷⁰ halinde anlamlı olacaktır. Aksi takdirde işten çıkarılma korkusu veya net ücretinin yüksek olması isteği karşısında etkin bir uygulaması olamayacak ve mevcut sorunları çözemeyecektir. Nitekim sigortalılar gerek bilgisizlikten gerekse sorun yaşamamak için sigortalı bildirim belgesini vermemekte, bu yükümlülük uygulama imkânı bulmamaktadır⁷¹.

Sigortalılar bu bildirim SSİY m. 12 hükmünde belirtilen sigortalı bildirim belgesi ile doğrudan veya internet ya da benzeri ortamda gerçekleştirebilmektedirler⁷².

Bildirim yapılması sigortalı aleyhine sonuç doğurmamaktadır⁷³. Zira amaç sigortalıya bir yükümlülük getirerek bunu yaptırıma bağlamak değildir. Dolayısıyla, sigortalılara getirilen bir zorunluluk değil aslında bir olanak söz konusudur⁷⁴. Bu nedenle de düzenlemeye aykırılık sigortalı aleyhine delil teşkil etmediği (SSİY m. 12/1) gibi idari para cezası yaptırımına da yol açmamaktadır. Nitekim maddenin bu fıkrasında belirtilen yükümlülükleri yerine getirmeyen ilgililer hakkında, 102. madde hükümlerine göre idari para cezası uygulanmayacağı düzenlemede açıkça ifade edilmiştir (m. 8/VII). Bildirim

işlem yapılır”. Belirtilen yükümlülük aslında 1999 yılında 4447 sayılı Kanunla SSK Ek m. 40 ile getirilen hüküm gereğince m. 4/I-a kapsamında sigortalılar açısından işe giriş tarihlerinden itibaren 30 gün içinde yerine getirilmesi şeklinde öngörülmüştür. Bkz. Alper/Kalkaş, 227; Aydın, 36.

⁶⁸ Andaç, 166; Alper/Kalkaş, 227; Güner, 103.

⁶⁹ Tuncay/Ekmekçi/Gülver, 247; Güzel/Okur/Caniklioğlu, 160; Arıcı, 289-290; Güner, 104.

⁷⁰ Sosyal güvenlik bilinci ve sosyal güvenlik ahlakı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bulut/Özkardaş/Akkaşoğlu, 39 vd.

⁷¹ Şakar, 44-45, 134; Arıcı, 289. Karş. Aslanköylü, 521.

⁷² Düzenlemede çalışanlar arasında herhangi bir ayırım yapılmamış bulunmaktadır. Bu nedenle öğretide bir görüş, yükümlülüğün işçilerle sınırlı olmadığı ve kamu görevlileri ile bağımsız çalışanlar açısından da geçerli olduğu yönündedir. Bu görüşte bkz. Centel, 189. Bir diğer görüş, söz konusu yükümlülüğün m. 4/I-a ve m. 4/I-b kapsamındaki sigortalılar için getirilmiş olduğu yönündedir. Bu görüşte bkz. Alper, 139. E-devlet sisteminde ise bu bildirim sadece m. 4/I-a kapsamındaki sigortalılar açısından “4A(SSK) Sigortalıların Kendini Bildirmesi” adı altında öngörülmüş bulunmaktadır.

⁷³ Şakar, 133; Sümer, 91; Uşan/Erdoğan, 370; Alper, 139.

⁷⁴ Centel, 189.

yapmamış olması sigortalının hizmet tespit davası açmasına da engel teşkil etmemektedir⁷⁵.

Şunu da ekleyelim ki, bildirimde bulunulmuş olması tek başına sigortalı çalışmanın ispatı sonucunu doğurmayacaktır⁷⁶. Sigortalı tarafından bildirim yapılmış olmasına karşılık işverence işe giriş bildirgesi verilmemişse, Kurum tarafından farklılık bulunduğu tespit edilmişse, bu durum, taahhütlü bir yazıyla sigortalıya ve gerekirse işverene bildirilir. Ancak yapılan bildirimler ve yazışmalar sonucunda farklılık giderilemezse, kontrol ve denetim sonucuna göre işlem yapılacaktır (SSİY m. 12/1).

VII. KAMU İDARELERİ ve BANKALAR TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLECEK BİLDİRİMLER

Sigortalının kendisini bildirmesinde olduğu gibi kayıt dışılığı önlemek adına getirilmiş başka tedbirler de söz konusudur. Bunlardan biri de kamu idareleri ve bankalara getirilen bildirim yükümlülüğüdür. 5510 sayılı Kanun'un 8. maddesinin 7. fıkrasına göre, "*Kamu idareleri ile bankalar, Kurumca sağlanacak elektronik altyapıdan yararlanmak suretiyle, Kurumca belirlenecek işlemlerde, işlem yaptığı kişilerin sigortalılık bakımından tescilli olup olmadığını kontrol etmek ve sigortasız olduğunu tespit ettiği kişileri, Kuruma bildirmekle yükümlüdürler*"⁷⁷. Hükümde öngörülen kamu idareleri ve bankalar Kurumla yaptıkları protokoller kapsamında işlem yaptıkları kişilerin sigortasının olup olmadığını Kurum tarafından sağlanan veri tabanından kontrol etmekte ve sigortasız olduğu anlaşılan kişilerin re'sen tescillerinin yapılmasını teminen Kuruma her ay liste şeklinde bilgi göndermektedir. Örneğin, bir bankadan kredi kullanmak için başvuran müşterinin bankaya ibraz ettiği maaş bordrosundan bir işyerinde çalışmasına rağmen sigortasının olmadığını tespiti üzerine durum Kuruma bildirilmekte, Kurum da şahsın re'sen tescilini yapmaktadır⁷⁸. Böylelikle, kamu idareleri ve bankalara işlem yaptıkları kişilerin sigortalılığını denetleme yetkisi verilmiştir⁷⁹. Bu konuda Bankalar ve Kamu İdareleri Tarafından Yapılacak Olan Sigortalılık Kontrolü ile Kurum ve Kuruluşlardan Bilgi ve Belgelerin Alınmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik⁸⁰,

⁷⁵ Şakar, 133; Centel, 190; Sümer, 91, Alper, 139.

⁷⁶ Güner, 104.

⁷⁷ SSİY m. 13 hükmüne göre, "*Kamu idareleri ile 5411 sayılı Kanun kapsamındaki kuruluşlar, Kurumca sağlanacak elektronik altyapıdan yararlanmak suretiyle, Kurumca belirlenecek işlemlerde, işlem yaptığı kişilerin sigortalılık bakımından tescilli olup olmadığını kontrol etmek ve sigortasız olduğunu tespit ettiği kişileri, Kuruma bildirmekle yükümlüdürler. Söz konusu elektronik altyapı oluşturuluncaya kadar Kurumca gerekli görülmesi hâlinde, sigortalılık kontrolleri manuel yaptırılabilir ya da sigortalılık kontrollerine esas ilgili bilgi ve belgelerin Kuruma gönderilmesi istenebilir.*

Bu maddenin uygulamasına ilişkin usul ve esaslar tebliğ ile düzenlenir".

⁷⁸ Elma, 159.

⁷⁹ Uşan, 122.

⁸⁰ RG 6.12.2013, S. 28843.

Bankalar ve Kamu İdareleri Tarafından Yapılacak Olan Sigortalılık Kontrolü ile Kurum ve Kuruluşlardan Alınacak Bilgi ve Belgelere Dair Tebliğ⁸¹ ile 2015-25 SGK Genelgesi (Kayıtdışı İstihdamla Mücadele Genelgesi) yürürlüğe konmuştur. Yükümlülüğün ihlal edildiğinin bu şekilde tespiti halinde de 102. madde gereğince idari para cezası yaptırımını uygulanmaktadır⁸². Kamu idaresi ile bankaların yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde ise idari para cezası uygulanmamaktadır⁸³.

⁸¹ RG 10.6.2014, S. 29026.

⁸² Andaç, 167.

⁸³ Aslanköylü, 517.